

De kunst van samen

ALLE VOOROORDELEN OVER COMMUNITY ART
TEN SPIJT, BLOEIT DE ENSCHEDESE WIJK ROOMBEEK
ER MAAR MOOI VAN OP. 'MENSEN DIE NORMAAL
NOOIT MET ELKAAR OF MET KUNST BEZIG ZIJN,
WERKEN INTENSIEF SAMEN.'

Tekst Theo Paijmans Fotografie Rolf Eijtjes

Letty Ranshuysen onderzoekt en evalueert ruim twintig jaar diverse projecten en initiatieven in de kunst- en cultuursector. Zij is overtuigd van het nut van community art. Immers: 'Het gebrek aan sociale cohesie in de samenleving maakt dat er gezocht wordt naar manieren om gemeenschappelijke waarden en contact tussen verschillende bevolkingsgroepen te stimuleren. Community art kan daarbij een rol spelen.' Ranshuysen beaamt dat er vooroordelen zijn. 'Bij community art bestaat de neiging te denken dat het geen echte kunst is maar welzijnswerkkunst. Er is, zoals in alle kunstvormen, verschil in kwaliteit. Er zijn veel voorbeelden van community art die wel voldoen aan de in kunstkringen gehanteerde kwaliteitscriteria. Die worden uitgevoerd door professionele kunstenaars die hun bestaansrecht hebben bewezen. Hoewel Nederland weinig traditie had in community art, gaat het heel hard de laatste jaren. Er wordt nu veel ervaring en know-how opgedaan.' Volgens Ranshuysen is dit deels terug te voeren op de toegenomen interesse bij beleidsmakers, maar ook bij kunstenaars. Het besef dat community art een bindende factor kan zijn groeit. Een vorm van sociaal engagement? 'Ja, er zijn kunstenaars die graag maatschappelijk relevant bezig willen zijn.'

MENTALITY SHIFT

Soms is de grens met autonome kunst vaag. Ranshuysen: 'Er zijn autonome kunstenaars die verhalen van een bepaalde community, bijvoorbeeld fabrieksarbeiders of bewoners van een afbraakbuurt, en die

gebruiken als inspiratiebron. Die mensen worden dus zelf niet actief bij het maken van het kunstwerk betrokken, en dan gaat het in feite om autonome kunst. De kunstenaar bepaalt hoe het project er uitziet. Aan de andere kant zijn er projecten die geheel uitgaan van het mede-eigenaarschap van de community waarmee gewerkt wordt.'

Over de kwestie in hoeverre de cohesie in een buurt versterkt kan worden door middel van kunst, heeft Ranshuysen een duidelijke visie: 'Er moet een zekere urgentie zijn. Het is ontzettend dom om een kunstenaar in te vliegen vanuit het hobbyisme van politici of de kunstenaar. Dat is heel paternalistisch, dat werkt niet. Het mooiste is als zo'n wijk zelf aangeeft waar knelpunten zijn. Ook als mensen zich niet gehoord voelen, kan een kunstproject daar verandering in brengen. Dan staat empowerment voorop in plaats van sociale cohesie. Community art hoeft dan niet tot een tastbaar eindproduct te leiden. Het kan ook om een bijzonder proces gaan dat een mentality shift teweegbrengt of leidt tot een krachtige gemeenschappelijke herinnering.'

SPEELSE OPLOSSINGEN

TETEM kunstruimte heeft daarin een eigen benadering. Ranshuysen: 'TETEM neemt die urgentie heel serieus. Wilja Jurg noemt dat "wijkautonomie", waarin mensen niet alleen problemen signaleren maar ook meedenken over oplossingen. Waarom je daar kunstenaars voor inzet? Ze hebben een andere manier van denken, leggen nieuwe verbanden en zetten een creatieve kracht in die welzijnswerkers niet

altijd hebben. Dit is ook een markt voor kunstenaars. Niet voor iedereen, want je moet wel sociale vaardigheden en oprechte, integere interesse hebben voor de groepen waar je mee werkt.'

TETEM verwerft zelf de opdrachten. Interessant, vindt Ranshuysen, 'want diens community art-projecten worden hierdoor niet betaald met subsidiegeld. De projecten van TETEM kosten vrijwel niets maar zijn heel effectief. En er wordt intensief samengewerkt met mensen die normaal nooit met elkaar, maar ook nooit met kunst bezig zijn. Eén project, Ben Buurten, was gestart op basis van knelpunten in een wijk. Wilja noemt dat "verbeterpunten". Daarmee benader je mensen meer als actors dan als passieve wijkbewoners die alleen maar zeuren. Zo'n aanpak levert speelse oplossingen op. Er was bijvoorbeeld een boom met brandnetels eromheen, buiten bereik van grasmaaiers. Heel vervelend voor de kinderen die er spelen. Onder regie van een kunstenaar hebben wijkbewoners daar vetplantjes omheen geplant en nu staan er dus geen brandnetels meer. Dat kost niets, maar het is een oplossing die beklijft. Een standaardprobleem van elke wijk, hondenpoep, werd ook creatief aangepakt. Op een veldje met veel hondenpoep kwam een soort Twister-spel. De wijk heeft er een leuke speelplek bij, mensen laten daar hun honden niet meer uit en de buurtbewoners hebben samengewerkt. Dan lever je als kunstenaar een bijdrage die niet voor de hand ligt maar wel maatschappelijk relevant is.'

CREATIEVE KRACHTEN

Ook de insteek van Urban Explorers werkt vanuit die visie. Ranshuysen: 'Ik bekijk het vanuit publieksbereik. Het is een kunstruimte, en kunst ruimtes hebben iets hermetisch en zijn voor een beperkte doelgroep. TETEM brengt daar gelaagdheid in aan. Het doet dingen voor het ingewijde kunstpubliek maar ook voor het onderwijs met een scala aan activiteiten. Het laat op die manier zien dat het voor heel Enschede is. Zo kan Urban Explorer jongere, onervaren kunstbelevers aanspreken. Daarnaast hanteert TETEM een lange-termijnvisie: er zijn follow-upprojecten. Als er bijvoorbeeld kinderen voor kunst zijn geënthousiasmeerd, wordt gezocht naar mogelijkheden om dit enthousiasme vast te houden en te versterken. Een derde kracht is de bereidheid om van projecten te leren. TETEM kijkt naar sterke elementen, om die bij een volgend project te integreren en uit te breiden. Zo wordt gezocht naar de meest ideale vormen. Tot slot springt TETEM in op eigen initiatief. Dat is mooi, want de creatieve kracht die in mensen zit wordt vaak over het hoofd gezien. Het is heel mooi als kunstenaars daar oog voor krijgen. Zij kunnen hun sporen uitzetten en weer nieuwe mensen stimuleren. Dat heeft nu al positieve gevolgen voor de stad.'

lettyranshuysen.nl